

УДК 378.1:339.138.009.12

Мирон Вачевський, доктор педагогічних наук, професор,
академік Академії наук вищої освіти України

РЕФОРМА ОСВІТИ У США ТА ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті досліджується стан та розвиток системи безперервної освіти США та оцінювання професійних компетентностей викладів навчальних закладів до сучасних умов ринкової економіки де діє конкуренція на ринку праці.

Ключові слова: освіта, суспільний прогрес, професійна освіта, підготовка молоді, розвиток суспільства, наука, економіка, добро.

Табл. 1. Літ. 21.

Мирон Вачевський, доктор педагогических наук, профессор,
академик Академии наук высшего образования Украины

РЕФОРМА ОБРАЗОВАНИЯ В США И ОЦЕНКИ КОМПЕТЕНЦИЙ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье исследуется состояние и развитие системы непрерывного образования США и оценки профессиональных компетенций преподавателей учебных заведений к современным условиям рыночной экономики где действует конкуренция на рынке труда.

Ключевые слова: образование, общественный прогресс, профессиональное образование, подготовка молодежи, развитие общества, наука, экономика, добро.

Myron Vachevsky, Ph.D. (Pedagogy), Prof.
Academisian of Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

EDUCATION REFORM AND EVALUATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS TEACHERS IN THE USA

The article investigates the condition and development the system of continuing education in the USA and evaluation of professional competences of educational institutions teachers to current conditions of market economy where there is a competition on the labor market.

Keywords: education, social progress, professional education, training of youth, development of society, science, economy, welfare.

Актуальність проблеми. Поняття США наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XX століття і визначало компетентності як певний освітній результат. Сьогодні, попри деякі розбіжності в підходах, фахівці США визначають три основних компоненти в компетентнісній освіті, а саме: формування знань, умінь і цінностей особистості [7].

Компетентності, на думку багатьох зарубіжних і вітчизняних експертів, є тими індикаторами, які дозволяють визначити готовність учня, випускника школи до життя, його подальшого розвитку й активній участі в житті суспільства. Так, прикладом ключових компетентностей є: здатність працювати в команді, розв'язувати конфлікти, застосовувати інформаційні й комунікаційні технології, творчість і винахідливість, здатність застосувати знання й технології тощо, зазначає О. Овчарук [9, 3].

Аналіз останніх публікацій. Слід зазначити, що випущено значну кількість навчально-

методичної та довідкової літератури в напрямку системи безперервної освіти яка відноситься до навчального процесу навчання в ліцеї, середній школі, гімназії чи ВНЗ, відомих вітчизняних авторів: В.П. Андрущенко, М.В. Вачевський, О.І. Вишневський, І.М. Зварич, О.М. Збожна, О.М. Ельбрехт, В.І. Жигір, О.А. Чернега, В.В. Кулішов, О.С. Падалка, Н.М. Примаченко, М. Кравчина, К.М. Левківський, В.В. Мадзігон, С.М. Ніколаєнко, О.Т. Шпак та ін.

Мета статті. Дослідити теоретико-методичні основи реформи освіти у США та оцінювання професійних компетентностей викладів і випускників майбутніх менеджерів ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Як стверджує О.М. Ельбрехт упродовж XX ст.. зміст навчальних дисциплін у галузі менеджерської освіти у США, змінювався унаслідок політичних і соціально-економічних змін у суспільстві. У книзі “Боротьба за американську курікюлум 1893 – 1958” (The Struggle for the American Curriculum)

Г.М. Клієбфрд (N.M. Kliebard) визначив чотири типи програм, які домінували в американських школах: 1) соціально-ефективна; 2) гуманістична; 3) соціального покращення; 4) розвивальна. Кожна з них сформувалась під впливом конкретних соціальних, економічних і політичних факторів [3, 144].

Згідно з ідеями гуманістичної програми США, перевага віддається розвитку загальних інтелектуальних навичок, ознайомленню студентів з культурними традиціями суспільства, заперечується професійне спрямування дисциплін, наголошується на важливості побудови програми, завважуючи насамперед стандарти таких академічних дисциплін, як література, історія, іноземні мови, наука зазначено Н. Spring Joel [13, 233].

У 70-ті роки ХХ ст. суспільство США, переймаючись проблемою безробіття, і вимагало від навчальних закладів соціально-ефективних програм, в центрі уваги яких професійне спрямування предметів, задоволення інтересів студентів щодо майбутньої кар'єри. У 90-ті рр. підтримку отримує гуманізм, оскільки тоді існувала думка, що недостатня сформованість інтелектуальних навичок у випускників навчальних закладів спричинює спад рейтингу Америки серед інших країн. Гуманісти пропонували, щоб всі студенти проходили базову програму, зосереджену на традиційних академічних предметах [3, 145].

Реформа шкільної освіти у США була складовою частиною радикальної реформи всієї системи соціальних послуг країни (соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти, забезпечення житлом), що проводиться в країні з кінця 80-х років, та формування у випускників високого рівня професійних компетентностей [5].

Зміст і сутність професійних компетенцій у навчальному процесі ґрунтовно висвітлює професор В.П. Пилипчук [10, 25 – 36], де автор зазначає наступне:

- **знання** – це компетентність – обізнаність у чому-небудь, наявність відомостей про кого-небудь, що-небудь. Сукупність відомостей із певної галузі, набутих у процесі навчання, дослідження тощо. Пізнання дійсності в окремих її проявах і в цілому, відзначає О. Вишневецький [2].

- **компетентнісний підхід** – сукупність методологічних прийомів розгляду проблем вищої освіти з метою організації підготовки компетентних фахівців для національної економіки України.

- **Компетентність** – якість за значенням “компетентний”.

- **Компетентний** – який має достатні знання в якій-небудь галузі; який із чим-небудь добре

обізнаний, тямущий. Який ґрунтується на знанні, кваліфікований; який має певні повноваження; повноправний, повновладний.

- **Стосовно випускників ПТНЗ (ВНЗ, середніх навчальних закладів) компетентність** – це підготовленість (здатність) фахівця успішно виконувати професійні завдання відповідно до набутого освітньо-кваліфікаційного рівня.

- **Компетенція** – 1). Добра обізнаність із чим-небудь. Коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [8].

У таблиці 1 наведено види ключових компетентностей за різними джерелами літератури. Загально предметні компетентності навчального закладу визначаються для кожного предмета й розвиваються протягом усього періоду його вивчення. На основі викладених вище положень, з огляду на міжпредметний зміст, поліфункціональність, особливості формування, що передбачає залучення багатьох навчальних предметів у навчальних закладах і життєво практичну функцію компетентності майбутніх випускників компетентностей.

Високий рівень організації освіти служить яскравим прикладом того, як налагоджена децентралізована система освіти у США. На відміну від Англії, у США окремого міністерства освіти не було до початку 80-х років. Існувало лише управління освіти в Департаменті охорони здоров'я, освіти і соціального забезпечення. Тільки з 1979 року було утворено Департамент освіти, а при ньому Національну комісію з якості освіти. Починаючи з 1985 року комісією рекомендовано певні удосконалення освіти: збільшити навчальний день і рік (навчання в школі триває п'ять днів на тиждень по 5 годин), розширити базову навчальну програму. Рекомендації взято до уваги усіма штатами, зазначає М.В. Вачевський [1, 124 – 125].

На федеральному рівні здійснюється збір і обробка статистичних даних, розробка загальнонаціональних концепцій розвитку освіти, організація наукових досліджень і їх фінансова підтримка та підтримка комплексних освітніх починань, щодо формування у випускників високих професійних компетенцій, як зазначає С. Сухорський [12, 30].

У США утворений Національний інститут освіти. Його завдання – розглядати освітні проблеми і рекомендувати їх розробляти незалежним дослідним інститутам та університетам ті актуальні питання, які сприятимуть розвитку та формуванню високих професійних компетенцій випускникам навчальних закладів [6].

У кожному штаті діють Ради з питань освіти, які виконують такі завдання:

Таблиця 1.

Види ключових компетентностей за різними джерелами

За документами Ради Європи	І. Єрмаков, Україна	Примаченко Н.М. Формування маркетингової культури у майбутніх вчителів технологій	Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції
1. Багатокультурна		У сфері культурної діяльності	Загальнокультурна
2. Інформаційна	Інформаційна	Сфера торгівлі	Інформаційна
3. Соціальна	Соціально-психологічна	У сфері громадянського виховання	Сфери послуг, туризм, рекреаційна індустрія
4. Політична	Громадянська	Ділове спілкування	
5. Комунікативна	Комунікативна	Етикет	Комунікативна
6. Загальнокультурна		Міжнародній діяльності	Етика, ділового спілкування
7. Пізнавально-інтелектуальна	Методологічна	У сфері пізнавальної діяльності	Навчально-пізнавальна
8. Трудова, підприємницька	Життєва	У трудовій діяльності	Соціально-трудова
9. Побутова	Професійна	У побутовій сфері	Особистісного самовдосконалення
10. Освіта, навчання	Психологічна рефлексивна	У системі навчання	Фахівців ринку

- контролюють виконання закону про освіту, який діє в даному штаті;

- здійснюють керівництво діяльністю установ освіти свого штату;

- визначають єдині "стандарті" іспитів, засобів та методів навчання;

- узгоджують штатні вимоги і стандарти в освіті з федеральними;

- скеровують навчальний процес для розвитку життєвої та соціальної компетентності. Життєва компетентність передбачає свідоме ставлення до виконання різних життєвих і соціальних ролей.

Відзначимо, що всі шкільні заклади освіти вивчають "Основи економічних знань". Ці знання учні отримують за спеціально розробленою 1983 року програмою "Junior Achievement Inc", що не має аналогів. Вона була створена для того, щоб допомогти школярам зрозуміти економічну теорію вільного ринку та набути деяких практичних навиків щодо управління підприємством у системі приватного підприємництва. Тексти підручника та збірника задач видані в Україні як Прикладна економіка програми "JUNIOR ACHIEVEMENT" / (Підручник для учнів 10 – 11 класів) [11]. Зауважимо, що запропонована програма вивчення економіки учнівською молоддю України не досягла успіху з наступних основних причин:

- запропоновані американські підручники стосуються безпосередньо економіки різних штатів США;

- вітчизняними авторами створено значну

кількість навчальних підручників, програм з усіх економічних напрямків, що дають відповідний рівень знань сучасної економічної системи;

- українська наука та її потенціал, без сумніву, є вищим за науку і освіту США і випускники загальноосвітніх шкіл, вищих навчальних закладів мають набагато вищий рівень знань ніж випускники навчальних закладів США.

Запропоновані підручники, які використовуються і досі в США, діляться на відповідні розділи вивчення економіки, і мають наступні напрямки.

"Applied Economics" ("Прикладна економіка") – це шкільний одно семестровий курс, який ознайомлює з економікою школярів старших класів. Школярі користуються підручником **"Applied Economics"**, збірником задач **"Study Guide"** та комп'ютерним забезпеченням, розробленим та виготовленим **"Junior Achievement"**. Теоретичні знання доповнюються практичним досвідом організації та управління шкільної компанії, комп'ютерним моделюванням економіки та менеджменту, економічними іграми та щотижневими консультаціями місцевого підприємця. До інших програм **"Junior Achievement"** входять:

"Project Business" ("Планування бізнесу") – шкільна факультативна економічна програма для учнів 6 – 8 класів. Вивчення семи розділів програми проводить добровільний консультант-бізнесмен не менше ніж за дванадцять навчальних занять.

“**Business Basics**” (“Основи бізнесу”) – початковий курс введення в економіку вільного підприємництва та світ бізнесу для учнів 4 – 5 класів. Підготовлені “**Junior Achievement**” консультанти рекомендують цю програму, що складається з 4-х частин, як доповнення до основного навчального плану.

“**JA**” – позанавчальна програма, вивчаючи яку школярі набувають практичного ділового досвіду та знайомляться зі складностями економіки через реальну організацію та ведення власної справи. Передбачається допомога, яку добровільні радники місцевих фірм надають у вигляді консультацій із менеджменту та маркетингу [8].

Відзначимо, що кардинальні законодавчі рішення з проблем освіти належать, безумовно, до компетенції парламенту штату, а виконавчо-спрямовуючі – губернатора.

Через яскраво виражену децентралізацію управління освітою в країні немає єдиної уніфікованої системи. У кожному штаті своя. Але через подібність засад організації шкільництва, освітні традиції, що утворилися протягом 200 років, завдяки впливу концепцій видатних психологів і педагогів утворили систему, що має риси певної цілісності. У всіх штатах запроваджено обов’язкове відвідування загальноосвітньої школи. Вікова межа навчання у 32 штатах – до 16 років, а у 18-ти до 18 років.

У різних штатах склалась різна структура комплектування класів (ступенів навчання). Переважно у сільських округах – восьмирічна початкова та чотирирічна середня школа. В останні роки намітилася тенденція до переходу на структуру 4 + 4 + 4 і 5 + 3 + 4.

Завершується навчання у дванадцятирічній загальноосвітній школі іспитом на одержання сертифікату про середню школу (шкільного диплому), який дає право продовжувати освіту у вищих професійних навчальних закладах, до яких належать:

- дворічні молодші коледжі, які готують техніків, кваліфікованих робітників для складних галузей промисловості (електронної, хімічної, атомної та ін.). Вони дають випускникам вузький напрям професійних компетенцій;

- чотирирічні коледжі дають вищу освіту з різних спеціальностей, у т.ч. педагогічну. Надають випускникам ширше коло професійних компетенцій;

- університети, завданням яких є готувати кадри вищої кваліфікації з присвоєнням кваліфікаційних ступенів. Такі навчальні заклади надають відповідний рівень професійних компетенцій у певному напрямку діяльності;

- вищі професійні школи (інженерні, медичні,

теологічні, юридичні, агрономічні та ін.) з терміном навчання 4 – 5 років. Надають найвищий рівень професійних компетенцій до тієї професії, яку вибрав випускник навчального закладу.

Закінчення дворічного коледжу узаконює видання об’єднаного сертифікату. Після чотирьох років навчання у старших коледжах або університетах студентам присвоюється звання бакалавра без захисту дипломної роботи. Після п’яти років навчання в університеті і захисту магістерської роботи – звання магістра. Ще два роки студій дають підставу надати заавансованому спеціалісту звання доктора.

Організація і зміст навчання у США помітно відрізняються від європейських освітніх систем. Вони формувалися під впливом теорії прагматизму, основоположником якої був педагог і психолог Джон Дьюї та освітній діяч освіти Френсіс Паркер.

У багатьох навчальних закладах США створюють добрі умови для підготовки студентів, але це не поліпшує формування особистості. Як зазначає Т. Левченко – необхідними є постійне піклування про психічне здоров’я суспільства, співвідношення між теоретичними і практичними знаннями [6, 183].

Багато вчених педагогів США свої наукові доробки втілюють у педагогічній діяльності. Це знайшло відображення у статтях Г. Олпорт “Цінності сучасної молоді”, “Кризи в нормальному розвитку особистості” [16, 17, 18], в роботах А. Маслоу “Цілі і результати гуманістичної освіти” [10]. У цих роботах вчені стверджують, що американські студенти перебувають під впливом модних редукціоністських теорій особистості, розглядають своє особисте життя в світлі теорій, що вивчаються.

Слід зазначити, що американських студентів не турбують міжнародні проблеми, взаємовідносини з іншими країнами і культурами. Вони вважають, що їм в їхній країні забезпечено кращий рівень життя й освіти. Набуваючи свій інтелектуальний багаж, студенти багато працюють самостійно в бібліотеках, тому що знають: професійна підготовка та *високий рівень професійних компетенцій* вибраної діяльності, забезпечить успіх у майбутньому, сприятиме підвищенню чи стабілізації їхнього соціального стану, зазначає Е.Б. Лисова [7].

Проблеми, що існують у процесі виховання і навчання, пов’язані із вдосконаленням змісту навчання, приведення його у відповідність до сучасних вимог, які висуваються до школи і подальшої перспективи розвитку суспільства, престижності професії вчителя, стимулювання його праці. Основна проблема останніх років освіти в США – погіршення учнівської дисципліни.

Отже, проведені нами дослідження освіти країни США, відомих вчених Н. Бібік, Н. Ничкало, О. Пехоти, С. Сухорського, О. Овчарук, Т. Левченко, О. Шпака, В. Кудіна М. Фіцули, та інших дають підставу стверджувати, що в кожній країні є свої освітні напрямки виховання і підготовки молоді до праці, до існуючої в країні економічної системи. Кожна держава постійно ставить основне питання – вдосконалення освіти і науки, належне фінансування наукових досліджень, усунення всіх можливих бюрократичних перешкод, які можуть виникати у процесі навчального процесу щодо формування у випускників *високих професійних компетенцій*.

На основі проведених досліджень нами зроблено наступні основні висновки і рекомендації до даного розділу.

На початку нового століття у всіх Європейських країнах і країнах інших континентів в нашому дослідженні США – особливо актуальною стає проблема розвитку особистості і освіти як неперервного процесу, в якому діють різні структурні та системні фактори. Напрямок розвитку освіти у світі різні, але їх об'єднує одне – підготовка особистості до сучасних умов господарювання, виховання молоді на культурі кожного народу, історичних традиціях у яких сконцентровано самостійний стиль мислення, світосприйняття, норми поведінки, особливі творчі орієнтири, формування у майбутніх фахівців ринку праці *професійних компетенцій* [4].

Початок ХХІ століття спонукає педагогічні системи світу: по-перше, зберігати свої історичні традиції розвитку культури, науки і освіти; по-друге, до інтернаціоналізації і міжнародної інтеграції науки та освіти, зокрема в напрямку економіки, права, комп'ютерної техніки, фізики, філософії та інших курсів навчання як єдиного цілого для всіх країн Європи чи інших континентів. Це відбувається у сфері спільних підходів до розвитку особистості, системи, змісту, методів, засобів, форм навчання, та оцінювання компетентностей як студентів так і викладачів навчальних закладів, пріоритетних домінуючих цінностей і напрямків виховання та навчання, в тенденціях реформування освіти та розвитку і формування професійних компетенцій у випускників навчальних закладів.

1. Вачевський М.В., Мадзігон В.М., Примаченко Н.М. *Основи економіки. Навчальний посібник. Для учнів ліцеїв, коледжів, гімназій та загальноосвітніх шкіл 10-11-12 класів.* – К.: Педагогічна думка, 2007. – 612 с.

2. Вишневський О.І. *Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів.* – Дрогобич, "Коло", 2006. – 608 с.

3. Ельбрехт О.М. *Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великобританії/Канади, США. Порівняльний аналіз.* О. Ельбрехт – К.: "Основа", 2009. – 256 с.

4. Жигір В.І., Чернеча О.А. *Професійна педагогіка. Навчальний посібник.* – К.: Кондор, 2011. – 336 с.

5. Краевский В.В., Хуторской А.В. *Предметное и общепредметное в образовательных стандартах.* // В. Краевский, А. Хуторской. *Стратегия реформирования образования в Украине: рекомендации в образовательной политике.* – К.: "К.І.С.", 2003. – 296 с.

6. Левченко Т.І. *Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах.* // Т. Левченко. *Монографія.* Вінниця "Нова книга". 2002. – 512 с.

7. Лисова Е.Б. *Нові тенденції в підготовці вчителів на Заході.* // Е. Лисова. *Педагогічка.* – 1994. – №3.

8. Лобанова Н.Н. *Профессионально-педагогическая квалификация и подготовка специалистов как условие совершенствования их образования: проблемы, поиски, опыт.* СПб., 1992. – С. 12 – 19.

9. Маркова А. *Как учат экономистов в университетах США.* // *Экономические науки.* – 1991. – №1. – С. 104 – 110.

10. Маслоу А. *Самоактуализация. Психология личности. Тесты.* – М.: Наука, 1982.

11. Михайліченко М.В. *Громадянська компетентність майбутніх учителів. Навчальний посібник.* // М. Михайліченко. – Київ-Тернопіль, НПУ імені М.П. Драгоманова. 2008. – 128 с.

12. Овчарук О. *Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти.* // О. Овчарук. *Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації освітньої політики.* – К.: "К.І.С.", 2003. – 296 с.

13. Пилипчук В.П. *Компетентнісний підхід як методологічна основа вдосконалення підготовки фахівців за напрямом "Економіка і підприємництво".* – К.: КНЕУ, 2006.

14. *Представництво Junior Achievement inc. в Україні.* – К.: Львівський ліцей менеджменту, НВП "Мета", 1995. – 56 с.

15. Сухорський С. *Освіта закордоння.* // С. Сухорський. Львів "Основа", 1995. – 38 с.

16. Allport G.W. *Pattem and growth in personality.* – New-York: Holt, Rinehart and Winston, 1961.

17. Allport G.W. *Personality: A psychological interpretation.* New-York: Holt, Rinehart and Winston, 1937.

18. Allport G.W. *The person in psychology: Selected essays.* Boston: Beacon Press, 1968.

19. Council for Cultural Co-operation (CDCC) // *Secondary Education for Europe Strasburg.* – 1997. – С. 8 – 17.

20. Hutmacher Walo. *Key competencies for Europe// Report of the Symposium Bene, Switzerland 27 – 30 March, 1996.*

21. Spring Joel H. *American Education/ Joel Spring – 6-th ed.* 1994. – 298 p.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2014